

Södertörns högskola
Kompletterande lärarutbildningen
AUO 3

C-UPPSATS INOM LÄRARUTBILDNINGEN

Skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan

*- En studie av den kommunala skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan i
Södertälje kommun*

Uppsats 2007
Författare: Anna Hedberg
Handledare: Ana Graviz

Abstract

This essay is a study about the school introduction of immigrant pupils in the Swedish compulsory school. The purpose of this study is to examine the organisation of municipal school introduction for immigrant pupils in the compulsory school in Södertälje. The method I have used is qualitative research method which depends on interviews and analysis of documents.

The result shows that the municipality is without a plan for the school introduction of the immigrant pupils and that the individual compulsory school has the main responsibility for the school introduction of the immigrant pupils. The result also shows that there is a need of increased teaching of mother tongue. There is also a need of competence development within intercultural pedagogy.

My conclusions are that a municipal plan for the school introduction of immigrant pupils should increase the immigrant pupils' possibility to a shorter time of introduction to the compulsory school.

Keywords: immigrant pupils, mother tongue, intercultural pedagogy, school introduction

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
2	Bakgrund.....	6
3	Avgränsning.....	7
4	Syfte och frågeställningar.....	8
4.1	Syfte.....	8
4.2	Frågeställningar.....	8
4.3	Definitioner.....	8
5	Teoretisk referensram.....	10
5.1	Kommunal organisation av skolinstruktionen.....	10
5.2	Kommunala mål och riktlinjer för skolinstruktionen.....	11
5.3	Organisation av förberedelseklass.....	12
5.4	Undervisning i förberedelseklass.....	12
5.5	Övergång från förberedelseklass till ordinarie klass.....	13
5.6	Modersmålsundervisning.....	14
5.7	Studiehandledning på modersmål.....	15
5.8	Dialog mellan hem och skola.....	15
5.9	Interkulturell pedagogik.....	16
6	Metod.....	18
6.1	Kvalitativ metod.....	18
6.2	Datainsamling.....	18
6.2.1	Intervjuer.....	18
6.2.2	Dokumentanalys.....	19
6.2.3	Etisk aspekt.....	20
6.3	Val av skolor.....	20

7	Resultat och analys	21
7.1	Kommunal organisation av skolintroduktionen	21
7.2	Grundskolans organisation av skolintroduktionen	22
7.3	Övergång från förberedelseklass till ordinarie klass	23
7.4	Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål.....	24
7.5	Pedagogisk kompetens	25
7.6	Dialog mellan hem och skola	26
7.7	Lokal arbetsplan	27
8	Diskussion.....	28
8.1	Frånvaro av kommunal policy eller plan.....	28
8.2	Arbetet med förberedelseklass	29
8.2.1	Individanpassad undervisning	29
8.2.2	Flerspråkig undervisning	30
8.2.3	Planeringssvårigheter	31
8.3	Övergång från förberedelseklass till ordinarie klass	32
8.4	Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål.....	33
8.4.1	Modersmålsinvolvering	33
8.4.2	Modersmålslärares kompetens.....	34
8.5	Pedagogisk kompetens	35
8.5.1	Pedagogisk utbildning.....	35
8.5.2	Interkulturell pedagogik.....	35
8.5.3	Kompetensutbyte mellan grundskolorna	35
8.6	Dialog mellan hem och skola	36
9	Slutsats.....	37
10	Referensförteckning.....	38
11	Bilagor	40
11.1	Intervjuer	40
11.2	Dokument.....	41

1 Inledning

Mitt intresse för nyanlända elever utvecklades när jag kom i kontakt med dessa barn i mitt arbete som lärare på grundskolans senare år i Södertälje kommun. Min erfarenhet från arbetet med att undervisa nyanlända elever är att skolframgången hos dessa elever dels beror på individuella förutsättningar men också på skolans organisation och hur stödet från skolan ser ut. Det är viktigt att mötet med den svenska skolan blir positivt, inte bara för det enskilda barnets skolframgång, utan även för integrationen i stort. Alfakir (2004, s. 12) menar att mötet med den svenska skolan kan bli startpunkten för integration.

“Den första tiden i landet har en avgörande betydelse för hur pass väl den framtida integrationen fortskrider, både på arbets- och bostadsmarknaden likväl som inom skola- och barnomsorg.” (Blob 2003, s. 6)

Enligt Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94, har nyanlända barn och unga rätt till en likvärdig utbildning.

“Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.” (Läroplan Lpo 94, s. 6)

För att skapa förutsättningar för en likvärdig utbildning är det viktigt att skolans personal har interkulturell kompetens. Borgström (2004, s. 33) menar att den pedagogiska kompetensen bland lärarna måste utvidgas att omfatta förståelse för konsekvenserna av migrationsprocessen och vad detta innebär i undervisningssituationen.

2 Bakgrund

Södertälje kommun har under senare år tagit emot många asylsökande, och i dagsläget finns det runt 700 asylsökande i kommunen (Södertälje kommun 2007). Detta innebär att det är många barn och unga som ska introduceras.

“Kommunen är skyldig att upprätta en introduktionsplan och att erbjuda introduktion för alla nyanlända barn som har fått uppehållstillstånd av flyktingliknande skäl.” (Myndigheten för skolutveckling 2004, s. 33)

Det finns nationella mål för introduktionen av nyanlända. För barn och unga finns det specifika delmål för introduktionen (Myndigheten för skolutveckling 2006). Följande citat är ett av dessa delmål.

“Förskolebarn och skolbarn deltar i och tillgodogör sig förskole- och skolverksamhet. Föräldrarna har en etablerad kontakt med förskolan/skolan.” (Myndigheten för skolutveckling 2006)

Detta innebär att skolintroduktionen är en mycket viktig del av introduktionen av nyanlända barn och unga. Frågan om skolintroduktion av nyanlända barn och unga är mycket aktuell på nationell nivå. Myndigheten för skolutveckling har av regeringen fått uppdraget att arbeta fram en nationell strategi för utbildning av nyanlända elever i grund- och gymnasieskolan samt därmed motsvarande skolformer. Syftet med att ta fram en nationell strategi är att öka de regionala och lokala förutsättningarna för en introduktion av nyanlända avseende skola och utbildning som tar till vara och utvecklar individens resurser så att inträdet i det svenska samhället kan ske med god kvalitet och så tidigt som möjligt (Myndigheten för skolutveckling 2007, s. 4-5).

Med tanke på situationen i Södertälje kommun med ett stort antal flyktingar och asylsökande samt frågans aktualitet på nationell nivå är det av stort intresse att studera hur arbetet med skolintroduktionen av nyanlända barn och unga organiseras och utförs i kommunen.

3 Avgränsning

För att avgränsa min studie har jag valt att begränsa min undersökning till att omfatta skolintroduktion av nyanlända elever i grundskolan. Jag har valt att genomföra min undersökning i Södertälje kommun. Fokus i undersökningen läggs på organisationen av skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan. Jag har därmed valt att inte studera några undervisningssituationer eller tagit del av lärare och elevers syn på skolintroduktionen. De som varit intressanta för min studie är de som är ytterst ansvariga för skolintroduktionen, nämligen kommunen och på de enskilda grundskolorna skolledningen.

Att undersöka den kommunala skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan är ett omfattande arbete och för att ytterligare avgränsa min studie har jag i min undersökning valt att lägga fokus på följande: kommunal organisation av skolintroduktionen, kommunala mål och riktlinjer för skolintroduktionen, förberedelseklass, övergången från förberedelseklass till ordinarie klass, modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål, lärarkompetens och interkulturell pedagogik.

4 Syfte och frågeställningar

4.1 Syfte

Syftet med studien är att belysa hur skolintroduktionen av nyanlända elever organiseras och utförs i grundskolan i Södertälje kommun och att undersöka hur skolledare i kommunen uppfattar arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever.

4.2 Frågeställningar

För att uppnå syftet med studien kommer jag att utgå ifrån följande frågor i min undersökning:

Hur organiseras och utförs skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan i Södertälje kommun?

Hur uppfattar skolledare arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan i Södertälje kommun?

4.3 Definitioner

De definitioner på termer som används i min studie är de definitioner som Integrationsverket, Skolverket och Myndigheten för skolutveckling använder.

Asylsökande invandrare som rest in i Sverige och ansökt om uppehållstillstånd för att han/hon är flykting eller skyddsbehövande

Andraspråk	ett främmande språk som finns som ett dominerande språk i samhället
Förberedelseklass	undervisningsgrupp för nyanlända flerspråkiga elever eller elever med begränsade språkfärdigheter i svenska
Flerspråkig	barn/elever/lärare/föräldrar med annat modersmål än svenska
Flykting	invandrare som har sökt asyl och fått tillstånd att som flykting bosätta sig i Sverige
Invandrare	personer som inte är födda i Sverige men som har fått uppehållstillstånd
Modersmål	barns och elevers första språk och ämnet modersmål
Nyanlända	här barn och ungdomar som börjat i svensk grundskola 0-3 år efter sin ankomst till Sverige
Studiehandledning	handledning på modersmål eller svenska vanligen en eller ett par timmar i veckan
Sent anlända elever	de elever som när de kommer till Sverige påbörjar något av grundskolans fyra sista år eller som börjar direkt i gymnasieskolan
Tvåspråkig	svenska och ett annat modersmål

5 Teoretisk referensram

Det finns en mängd litteratur och undersökningar som behandlar betydelsen av modersmålsundervisning, språkutveckling och interkulturell pedagogik. Däremot finns det inte så många studier och undersökningar som behandlar skolintroduktionen av nyanlända elever ur ett helhetsperspektiv, men de studier och undersökningar som finns på området är eniga i sina slutsatser om att det finns stora variationer i hur situationen ser ut för de nyanlända eleverna i Sverige.

5.1 Kommunal organisation av skolintroduktionen

Barn och ungas introduktion har inte uppmärksammats tillräckligt, vilket innebär att inte alla kommuner upprättar introduktionsplaner för nyanlända barn och unga. Det är även få kommuner som följer upp introduktionen av nyanlända barn och unga. Dessutom har det visat sig att man inte ser till de individuella förutsättningar och behoven hos de nyanlända (Myndigheten för skolutveckling 2006).

Myndigheten för skolutveckling (2005) har undersökt skolintroduktionen av sent anlända elever i grund- och gymnasieskolan, vilket resulterade i rapporten "Vid sidan av eller mitt i?". Rapporten belyser skolor och kommuners organisation och arbetssätt med skolintroduktionen av sent anlända elever. Studien visar att i flertalet kommuner så är den kommunala introduktionen av barn och unga detsamma som skolintroduktionen, vilket innebär att skolan får ta hela ansvaret för barns och ungas introduktion. Samtidigt är det mycket ovanligt att skolan medverkar vid upprättandet av den kommunala introduktionsplanen för barn och unga. Det kommunala ansvarstagandet för introduktion av barn och unga innebär också samverkan mellan olika lokala myndigheter, vilken konstateras fungera dåligt i flertalet kommuner. De flesta kommunerna har inte någon ansvarig samordnare för skolintroduktionen på kommunal nivå, och den centrala förvaltningen lämnar det mesta ansvaret för de sent anlända elevernas skolintroduktion till skolledarna (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 33).

Integrationsverket (2004) har undersökt skolintroduktionen av nyanlända flykting- och invandrabarn i fyra storstadskommuner, vilket resulterade i rapporten "Skolintroduktion för

nyanlända flykting- och invandrarbarn”. Ansvarig för rapporten är Mathias Blob som undersökt skolintroduktionen av nyanlända flykting- och invandrarbarn i Stockholm, Göteborg, Malmö och Köpenhamn. Studien visar att det finns en stor variation i hur situationen ser ut för nyanlända flykting- och invandrarbarn både mellan och inom kommunerna i Sverige. Hur kommunerna organiserar mottagande och skolplacering skiljer sig åt och de finns dessutom stora skillnader i hur respektive skola väljer att hantera uppgiften (Blob 2004, s. 20).

Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 8) har i sin studie av skolintroduktionen av sent anlända elever kommit fram till att verksamheter som håller god kvalitet utmärks av bland annat: ett reflekterande förhållningssätt vid val av organisation och arbetssätt, tydlig styrning och fungerande lokal samverkan, samverkan mellan skola och föräldrar samt ett genomtänkt, pedagogiskt sätt att arbeta med språkutveckling.

5.2 Kommunala mål och riktlinjer för skolintroduktionen

Enligt Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 34-35) finns det endast ett fåtal kommuner som har kommunala mål och riktlinjer för skolintroduktionen som specifikt rör sent anlända elever. Blob (2004, s. 31) har i sin studie av skolintroduktionen i storstadskommunerna kommit fram till att kommuner som saknar en kommunövergripande policy för skolintroduktion efterfrågar en sådan för att kunna erbjuda alla barn en likvärdig skolintroduktion oavsett var de är bosatta i kommunen. Blob (2004, s. 33) menar att skolintroduktionen av nyanlända flykting- och invandrarbarn bör ses som ett övergripande kommunalt uppdrag och en kommunal policy eller plan för detta arbete skulle innebära en gemensam syn på arbetet med skolintroduktionen. En gemensam syn på arbetet med skolintroduktionen skulle bidra till att skapa trygghet och kontinuitet i arbetet med de nyanlända flykting- och invandrarbarnen. Då det inte finns en kommunal policy eller plan blir kunskapen om målgruppen mindre i de administrativa leden, vilket får konsekvenser som att målgruppen inte blir prioriterad eller bevakad och därmed uppmärksammas inte målgruppens behov. Avsaknaden av en kommunal policy eller plan kan även medföra att ansvarsfördelningen blir oklar. En övergripande kommunal policy eller plan skulle innebära att arbetet med skolintroduktion prioriterades i större utsträckning samt att det skulle underlätta utvärdering av arbetet.

5.3 Organisation av förberedelseklass

Nyanlända och sent anlända elever i grundskolan placeras i regel i förberedelseklass, vilket innebär undervisning i särskild grupp under en begränsad tid som syftar till att förbereda eleverna för undervisning i ordinarie klass (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 36).

“...förberedelseklassen sägs syfta till att förse den nyanlända eleven med grundläggande kunskaper i det svenska språket, förbereda den enskilde eleven för inträde i vanliga klasser samt erbjuda en mjukstart för hela familjen.” (Blob 2004, s. 13)

Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 36-37) har i sin studie kommit fram till att det finns stora skillnader dels mellan kommuner men också mellan skolor hur arbetet med förberedelseklass organiseras. I en del kommuner har man valt att sprida ut förberedelseklasserna på skolorna i kommunen enligt närhetsprincipen, medan i andra kommuner har man beslutat att samla förberedelseklass eleverna till en och samma skola för att bättre kunna använda resurserna. Förberedelseklassen är antingen integrerad i skolan eller så ligger den på sidan av. I vissa skolor är förberedelseklassen en del av skolans lokala arbetsplan, medan andra skolor har upprättat en egen lokal arbetsplan för förberedelseklassen. En slutsats som Blob (2004, s. 30) drar i sin studie av skolintroduktionen i storstadskommunerna är att förberedelseklassen inte anses vara någon prioriterad verksamhet, vilket medför att det ekonomiska stöd för verksamheten som krävs uteblir.

5.4 Undervisning i förberedelseklass

Undervisningen i förberedelseklass består främst av svenska/svenska som andraspråk och matematik. Relativt vanligt är även att eleverna ges modersmålsundervisning och i en del fall förekommer även studiehundledning på modersmål. Att eleverna får ämnesundervisning på modersmål är ovanligt och det är även ovanligt att skolorna erbjuder varianter av grundskolans “karaktärsämnen” (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 39-40).

Boman & Rodell Olgaç (1999) har studerat arbetet i en förberedelseklass för nyanlända flyktingbarn med traumatiska upplevelser bakom sig i en skola i stockholmsförorten Rinkeby. Denna studie resulterade i uppsatsen “Liv och lärande i förberedelseklass”, i vilken förberedelseklassen beskrivs som rehabiliterande för barn med traumarelaterade problem.

“Att hämta sig och komma i känslomässig balans är en process som kan ta olika lång tid. Elevens möjlighet att koncentrera sig på skolarbetet kan vara mycket varierande. En del elever behöver inom ramen för förberedelseklassen ta igen tidigare utvecklingsperioder, både personlighetsmässiga och kognitiva, som av olika skäl inte hunnits med.” (Boman & Rodell Olgaç 1999, s. 14)

En rehabiliterande pedagogik innebär att läraren har en helhetssyn på eleven. De pedagogiska insatserna ska utgå ifrån elevens erfarenheter, resurser, kunskaper och relationer (Boman & Rodell Olgaç 1999, s. 14).

Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 40) poängterar att det finns ett stort behov av möjligheten till individuellt anpassad undervisning. En framgångsrik individuellt anpassad undervisning kräver att elevernas förkunskaper, intressen och behov kartläggs samt ett flexibelt arbetssätt som är anpassat efter elevernas individuella förutsättningar. Det finns kommuner som väljer att nivågruppera förberedelseklasserna efter elevernas förkunskaper, medan andra kommuner väljer att till exempel inte arbeta efter fasta scheman för kunna anpassa undervisningen till elevernas individuella förutsättningar.

Blob (2004, s. 34) har i sin studie skolintroduktionen i storstadskommunerna kommit fram till att frånvaron av tydliga och användbara vägledningar för undervisningen i förberedelseklass leder till en viss förvirring vad som bör göras i dessa klasser.

5.5 Övergång från förberedelseklass till ordinarie klass

Övergången från förberedelseklass till ordinarie klass sker i regel successivt genom att eleverna börjar delta i viss ämnesundervisning i ordinarie klass före de helt går över till klassen. Svårigheter uppstår då eleverna tvingas byta skola vid övergång till ordinarie klass. Det finns kommuner där nyanlända och sent anlända elever placeras på en och samma skola, och när elevernas ska övergå till ordinarie klass vidtar närhetsprincipen (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 41). Bristande samarbete mellan skolorna kan medföra problem vid övergången (Blob, s. 31)

För att eleven ska fortsätta att utvecklas efter övergång till ordinarie klass är det viktigt att övergången sker vid rätt tidpunkt och på ett bra sätt (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 42). Enligt Blob (2004, s. 14) beskrivs i flera studier övergången från förberedelseklass till

ordinarie klass som ett kritiskt skede för den enskilde eleven. Om övergången sker allt för tidigt kan bland annat följande svårigheter uppstå: bristande färdigheter i undervisningsspråket vilket leder till att eleven tar avstånd från undervisningen, svårigheter att anpassa sig till större undervisningsgrupper och en allt för stor press då ämnesstudiet utökas. En allt för lång tid i förberedelseklass kan däremot hämma elevens utveckling därför eleven inte får full undervisning då fokus ligger på språktillägnelse, vänjer sig vid mindre undervisningsgrupper vilket medför att de får svårt senare får svårt att anpassa sig till större undervisningsgrupper, förlorar ämnesundervisning samt får bristfällig kontakt med övriga elever.

Andra problem vid övergången är brist på stöd eleven får efter övergången, att det fattas ekonomiska och kompetensmässiga resurser, och de mottagande lärarna tycker ibland att de får ta emot eleverna för tidigt och anser sig då inte kunna ge tillräckligt stöd till eleverna. Rektor har en viktig roll för fungerade övergångar, då det måste finnas tydliga rutiner och styrning för övergångarna. Det är även viktigt att det finns beredskap hos mottagande lärare, och att de har kunskap hur man bemöter dessa elever och deras föräldrar (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 42).

Boman & Rodell Olgaç (1999, s. 15) menar att för eleven övergår från förberedelseklass till ordinarie klass behöver det inte innebära att det rehabiliterande arbetet med traumarelaterade problem är avslutat, utan att detta måste kunna fortsätta i ordinarie klass om eleven är i behov av det.

5.6 Modersmålsundervisning

“Modersmålet handlar inte bara om ord och grammatiska strukturer. Ett modersmål är sammanbundet med och går inte att särskilja från identitet och kultur.” (Boman & Rodell Olgaç 1999, s. 20)

Modersmålsundervisning syftar förutom att utveckla kunskaperna i det egna språket också till att hjälpa eleverna att få en stark självkänsla och främja deras utveckling till tvåspråkiga individer med dubbel kulturell identitet och kulturkompetens (Skolverket 2005, s. 2).

Elever med annat modersmål än svenska har rätt till modersmålsundervisning i grundskolan. Det är frivilligt för eleverna att delta i modersmålsundervisningen, men kommunen är skyldig att anordna det för alla elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk

hemma. Kommunen behöver dock inte anordna modersmålsundervisning om inte lämplig lärare finns eller om antalet elever i en undervisningsgrupp understiger fem (Skolverket 2005, s. 1).

Skolverket (2002) har på uppdrag av regeringen undersökt modersmålsstödet och modersmålsundervisningen, vilket resulterade i rapporten "Flera språk- flera möjligheter". En slutsats i denna rapporten är att för nyanlända elever i grundskolan, och då särskilt de elever som introduceras i högre ålder, kan viss ämnesundervisning på modersmål vara effektivt i syfte att stärka elevens ämneskunskap och språkutveckling i såväl modersmålet som svenska (Skolverket 2002, s. 71). Även Blob (2004, s. 15) poängterar att studier på området modersmål visar att modersmålsundervisningen kan vara avgörande för elevernas skolframgång.

5.7 Studiehandledning på modersmål

Elever har dessutom, utöver modersmålsundervisning, möjlighet till att få studiehandledning i andra ämnen på sitt modersmål om de är i behov av det. Studiehandledning och undervisning på modersmål innebär att elever med begränsade kunskaper i svenska får möjlighet till att utveckla sina kunskaper i olika ämnen samtidigt som de lär sig svenska (Skolverket 2005, s. 1).

5.8 Dialog mellan hem och skola

Av stor vikt vid skolintroduktionen av nyanlända elever är att det etableras en god föräldrakontakt. Det har dock visat sig att det kan uppstå svårigheter i samband med att föräldrakontakten ska etableras (Blob 2004, s. 13).

"Frånvaron av en gemensam förförståelse för skolan funktion och ibland rädsla för konfrontationer, tycks ligga till grund för många missförstånd vilka i förlängningen leder till att skolans representanter och föräldrar sällan- om någonsin- talar med varandra" (Blob, 2004, s. 13)

Lahdenperä (2004, s. 69) menar att samarbetet mellan skolan och föräldrarna är väsentlig för elevernas skolframgång, då det minskar lojalitetskonflikten mellan skolan och föräldrarna. Detta ger goda förutsättningar för samverkan och integration. För en lyckad samverkan ställs

krav på att lärarens inställning, kompetens och medvetenhet.

Sjögren (1996, s. 235) beskriver hemmet och skolan som två olika sociala institutioner, med olika referensramar, som båda präglar barnets uppfostran. De kulturella antaganden som finns inom respektive institution kommer att påverka barnets föreställningsvärld. Även Alfakir (2004, s. 16) tar upp att barnen har två ideal att leva upp till, hemmet och skolan.

“Föräldrarnas föreställningsvärld och förväntningar sammanfaller inte alltid med den svenska skolans mål och inriktning, utan man kan konstatera att hemmet och skolan har olika uppfattningar om varandras uppgifter” (Alfakir 2004, s. 25)

För det enskilde barnet kan det bli svårt att hantera denna kaotiska situation (Alfakir 2004, s. 16). Alfakir (2004, s. 60) menar genom att skapa genom en dialog som präglas av ömsesidig förståelse mellan föräldrar och skolans personal så kan hem och skola komplettera varandra. Lahdenperä (2004, s. 69) poängterar vikten av skolan intar en komplementär hållning till föräldrarna, med vilket hon menar att skolan ska ses som ett samhälligt komplement till den uppfostran som föräldrarna ansvarar för.

Blob (2004, s. 31-32) har i sin studie av skolintroduktionen i storstadskommunerna konstaterat att en god och välfungerande dialog mellan hem och skola är mycket betydelsefull för en positiv skolintroduktion.

5.9 Interkulturell pedagogik

I flera studier som behandlar skolintroduktionen av nyanlända elever poängteras hur viktigt det är att det finns kompetens bland skolans personal att möta de nyanlända eleverna och deras föräldrar för en positiv skolintroduktion. Det finns ett behov av att öka kompetensen i interkulturell förståelse bland skolans personal (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 51).

“Interkulturell pedagogik betraktar jag som ett övergripande begrepp som innefattar interkulturellt lärande, interkulturell kommunikation, interkulturell undervisning, mångkulturell skolutveckling och interkulturell pedagogisk forskning. “ (Lahdenperä 2004, s. 13)

Interkulturell kommunikation är interaktion med ömsesidig tolkning och påverkan mellan människor med olika kulturbakgrund. Kommunikationen kräver att deltagarna har kunskaper

om och förståelse för olika synsätt och beteende (Lahdenperä 2004, s. 17).

Även Hedencrona och Kós-Dienes (2003, s. 7) tar upp vikten av kommunikation, men använder begreppet tvärkulturell kommunikation. De menar att i dagens heterogena samhälle är skolan en naturlig mötesplats, oavsett språklig eller kulturell bakgrund, och pedagogen måste ha verktyg för att kunna förstå och hantera kulturmöten. Kunskaper om kultur och kommunikation, tvärkulturell kommunikation, bör ses som ett kompetenskrav hos alla som arbetar med barn.

Borgström (2002, s. 33) menar att interkulturell kompetens förutsätter ett förhållningssätt som baseras på öppenhet och förståelse, vilket är vägen till god tvåvägskommunikation mellan individer med olika etniska eller kulturella bakgrunder. Det är viktigt att lärare har kunskap i och förstår vilka konsekvenserna av migrationsprocesser har, och vad detta innebär för undervisningen. Hon poängterar även att lärare i en mångkulturell miljö måste vara flexibla i sitt sätt att vara och ha förmågan att hitta anpassade former och metoder för undervisningen.

“...interkulturell pedagogik förlägger fokus på förhållningssättet där de kulturella aspekterna står i fokus.” (Borgström 2002, s. 35)

Ett interkulturellt förhållningssätt innebär att kunna vara reflexiv, vilket kräver att man utvecklar ett medvetande och kunskap om sig själv. Personen måste kunna se sig själv utifrån, och vara medveten om sina egna värderingar (Borgström 2004, s. 52).

Interkulturell pedagogik bör bland annat tillämpas i förberedelseklassen för att främja en positiv utveckling hos eleven genom att dess språk, kultur och identitet bekräftas (Boman & Rodell Olgaç 1999, s. 18-19).

Lahdenperä (2004, s. 57) poängterar vikten av att samtliga lärargrupper behöver kompetensutveckling i interkulturell undervisning för att skolan ska kunna utvecklas till en interkulturell lärandemiljö. Lahdenperä (2004, s. 65) hänvisar till den kanadensiska tvåspråkighetsforskaren Cummins (1997) som menar att för att inte missgynna elever med annan etnisk bakgrund måste läraren ta hänsyn till elevernas språk, kultur och erfarenheter. Detta är viktigt för att undervisningen ska kännas meningsfull för eleverna. Elevernas kulturella bakgrund, språk och erfarenheter bör styra upplägg av och innehåll i undervisningen.

6 Metod

6.1 Kvalitativ metod

För att undersöka skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan i Södertälje kommun har jag valt kvalitativ forskningsmetod. Enligt Magne Holme & Krohn Solvang (1997, s. 76) innebär kvalitativ forskningsmetod att det är forskarens uppfattning eller tolkning av information som är central. Kvalitativa data och metoder har sin styrka i att de visar på totalsituationen, vilket möjliggör en ökad förståelse för sociala processer och sammanhang (Magne Holme & Krohn Solvang 1997, s. 79).

6.2 Datainsamling

I min undersökning har jag valt att använda mig av intervju och dokumentanalys som metod för datainsamling.

6.2.1 Intervjuer

Fördelen med intervju som metod är dess flexibilitet, medan nackdelen är att det är en subjektiv teknik, vilket innebär att risken för skevhet finns (Bell 2000, s. 119). Syftet med intervjuerna av skollära är två, dels att få konkret information om hur skolintroduktionen av nyanlända elever organiseras och genomförs på respektive grundskola, men också att undersöka skollärans uppfattning om arbetet med skolintroduktionen. Jag har därför valt den styrda eller *fokuserade intervjun*, vilket innebär att intervjuaren har valt ut en rad olika teman som ska täckas under intervjuens gång. Intervjuaren ställer en del frågor men lämnar också utrymme åt svarspersonen att prata omkring frågorna och de tankar som kommer upp (Bell 2000, s. 122).

Skolledare- Intervjuerna med skolledarna genomfördes på respektive grundskola vid olika tillfällen. Varje intervjutillfälle tog ungefär en timme. Vid varje intervjutillfälle hade jag en intervjumall med relevanta frågor utifrån uppsatsen syfte. Skolledarnas svar antecknade jag skriftligt vid intervjutillfället, och bearbetade därefter.

Grundskolechefer, Utbildningskontoret Södertälje kommun- I Södertälje kommun har man en gemensam förvaltning där Utbildningskontoret har ansvar för verksamheten förskola till och med gymnasieskola. För att få information om hur den kommunala organisationen av skolintroduktionen av nyanlända elever kontaktade jag via e-post Utbildningskontoret i Södertälje kommun. I denna e-post ställde jag ett antal frågor, vilka besvarades inom kort.

Asyl- och flyktingstrateg, Kommunstyrelsens kontor Södertälje kommun- För att få information om den kommunala introduktionen av nyanlända barn och unga kontaktade jag via e-post den person som arbetar med asyl- och flyktingfrågor på Kommunstyrelsens kontor i Södertälje kommun. I denna e-post ställde jag ett antal frågor, vilka besvarades inom kort.

6.2.2 Dokumentanalys

Syftet med att göra en dokumentanalys var att undersöka hur skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan tas upp i de kommunala styrdokumenterna för grundskoleverksamheten. Jag har därför valt analysera den kommunala utbildningsplanen, de för undersökningen aktuella grundskolornas lokala arbetsplaner och kvalitetsredovisningar.

Dokumentanalysen är en källanalys i vilken de för undersökningen aktuella dokumenten är källmaterialet. De dokument som analyseras i denna undersökning utgör primärkällor (Bell 2006, s. 94). Dessutom kan dokumenten under kategorin primärkällor betraktas som *”oavsiktliga” källor*, vilket innebär att de används av forskaren i annat syfte än det källans upphovsman tänkt sig (Bell 2006, s. 95). Tolkning av en källa innebär att man innehållsbestämmer källan, vilket gör att forskaren måste vara medveten om sin egen förförståelse och ha förmåga att sätta sig in i den situationen då källan har uppkommit (Magne Holme & Krohn Solvang 1997, s. 134).

6.2.3 Etisk aspekt

Intervjuade skollära kontaktades via e-post för förfrågan om intervju. I denna kontakt gav jag en kort presentation av undersökningens syfte och skollära fick därefter ta ställning till om de ville bli intervjuade. I min framställning av resultatet har skollära som uppgiftslämnare anonymitet varit viktig, då deras uppfattningar analyserats. Grundskolornas namn kommer därmed inte vara offentliga i min framställning. Enligt god forskningsetik kommer även övriga uppgiftslämnare presenteras anonymt i framställningen.

6.3 Val av skolor

För att undersöka skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan i Södertälje kommun har jag valt att intervjua rektorer på en grundskola som har förberedelseklass i verksamheten och en grundskola som inte har förberedelseklass men som tar emot elever från förberedelseklass. Båda grundskolorna är F-9 skolor.

7 Resultat och analys

I min framställning av resultat och analys kommer jag att benämna de för undersökningen aktuella grundskolorna för skola 1 och skola 2. De intervjuade rektorerna för respektive grundskola benämns med skolledare 1 och skolledare 2. Skola 1 har förberedelseklass i verksamheten, medan skola 2 inte har förberedelseklass men tar emot elever från förberedelseklass.

7.1 Kommunal organisation av skolintroduktionen

Enligt kommunens asyl- och flyktingstrateg håller kommunen på att arbeta fram nya riktlinjer för mottagandet av nyanlända, vilka även ska inkludera barn och unga. I detta arbete utgår man ifrån att det är viktigt att de nyanlända får en snabb introduktion och att barnet står i fokus. Enligt kommunens asyl- och flyktingstrateg får Utbildningskontoret information av Migrationsverket om vilka nyanlända barn som har flyttat till Södertälje och ska börja skolan. Det finns alltså för närvarande inte någon specifik introduktionsplan för nyanlända barn och unga i Södertälje kommun. Min uppfattning utifrån den information jag erhållit är att den kommunala introduktion av nyanlända barn och unga barn är densamma som skolintroduktion. Enligt Utbildningskontoret finns inget politiskt beslut på mål och riktlinjer för arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan. I den kommunala utbildningsplanen finns inga specifika mål för arbetet med förberedelseklass, men däremot är ett av de prioriterade målen språkutveckling som indirekt rör undervisningen av de nyanlända eleverna i grundskolan.

Utbildningskontoret har däremot ett "flödesschema" för mottagandet av de nyanlända eleverna. Varje skola ska, enligt Utbildningskontoret, ha en handlingsplan för själva skolintroduktionen av de nyanlända eleverna. Det är de enskilda grundskolornas rektorer tillsammans med skolsköterska och personal från förberedelseklass som ansvarar för skolintroduktionen av de nyanlända eleverna i grundskolan. Utbildningskontoret menar att den enskilda grundskolan väljer hur de hanterar frågan utifrån det behov som finns. Enligt Utbildningskontoret håller man på att se över möjligheterna till att genom samverkan med

andra kontor i kommunen kunna göra en del övergripande “gemensamma aktiviteter” vid mottagandet för att underlätta för de nyanlända familjerna.

Enligt Utbildningskontoret ska varje grundskola som tar emot nyanlända elever ansvara för att följa upp introduktionen. Dessutom gör man en avstämning av hanteringen av introduktionen ifrån central förvaltning genom rektorsträffar som hålls av verksamhetscheferna för grundskolan.

7.2 Grundskolans organisation av skolintroduktionen

Enligt Utbildningskontoret är det för närvarande sju grundskolor i Södertälje kommun som har förberedelseklasser där man tar emot nyanlända elever. De flesta av dessa grundskolor ligger i de bostadsområden som de nyanlända familjer bosätter sig, vilket innebär att de nyanlända eleverna går i den skola som finns i det område man bor i. Behovet av fler förberedelseklasser i kommunen finns med ökat antal nyanlända elever och fler grundskolor kan komma att starta upp förberedelseklasser framöver. Detta skulle, enligt Utbildningskontoret, gynna integrationstanken. Kommunen tillämpar alltså närhetsprincipen då de nyanlända eleverna placeras i grundskolans förberedelseklass.

Skolledare 1 på skola 1 har lång erfarenhet av arbetet med skolintroduktion av nyanlända elever och förberedelseklass. Skola 1 har förberedelseklasser från årskurs 1 till årskurs 9. De nyanlända eleverna är indelade efter årskurs, det vill säga ålder, i förberedelseklasserna. Enligt skolledare 1 är inte årskursindelning definitiv, utan kan variera utifrån de nyanlända elevernas individuella behov. Skolledare 1 poängterar att det är viktigt att se till den enskilde elevens behov i detta sammanhang och menar att till exempel en väl etablerad relation mellan lärare och elev kan vara skäl till att en elev kan stanna i en årskurs istället för att gå över till nästa.

Skolledare 1 menar att det är viktigt att förberedelseklassen står för struktur för de nyanlända eleverna.

”Det är viktigt att se hur mycket eleverna kan så att man kan bygga utifrån det.”

Enligt skolledare 1 får de nyanlända eleverna undervisning i svenska som andra språk och i övningsämnena den första tiden i förberedelseklass. Efter en tid tillkommer även andra ämnen. De nyanlända eleverna får även undervisning i nybörjarengelska i

förberedelseklassen.

På skola 1 finns inga flerspråkiga lärare som undervisar i förberedelseklasserna, och modersmålsundervisning förekommer i liten utsträckning i förberedelseklasserna. De som arbetar i de lägre årskursindelade förberedelseklasserna på skola 1 är utbildade förskollärare som kompetensutvecklats i språkutveckling, medan lärarna som arbetar i de högre årskurserna saknar lärarutbildning. Enligt skolledare 1 har lärarna som arbetar i förberedelseklasserna lång erfarenhet av arbetet med nyanlända elever. Skolledare 1 uppfattar arbetet med förberedelseklasserna som stimulerande och säger bland annat följande om varför:

”Ser en sån utveckling, man ser att de går framåt.”

En av svårigheterna som skolledare 1 uppfattar med arbetet med förberedelseklass är att det är svårt att planera verksamheten då man inte vet hur stort elevantalet blir under läsårets gång, då det kommer nyanlända elever hela tiden.

Skola 2 har inte förberedelseklass i verksamheten, men skolledare 2 har tidigare arbetat på en grundskola med förberedelseklass och besitter lång erfarenhet av arbetet med skolintroduktion av nyanlända elever och förberedelseklass.

Skolledare 2 tar upp att ett annat problem för planeringen av arbetet med skolintroduktionen är att det händer att barn och föräldrar bara “dyker upp” på skolan för att skriva in sig. Enligt skolledare 2 är det inte ovanligt att barn med förälder kommer till skolans expedition för att börja skolan, utan att skolan har mottagit någon information om eleven från Utbildningskontoret. Enligt kommunens asyl- och flyktingstrateg beror detta på att det finns en svårighet att nå en del av dessa barn på grund av omflyttning orsakad av boendesituationen som råder i Södertälje.

7.3 Övergång från förberedelseklass till ordinarie klass

Enligt skolledare 2 har kommunen bestämt tiden för de nyanlända eleverna i förberedelseklass till två år. Enligt båda skolledarna varierar tiden för de nyanlända eleverna i förberedelseklass utifrån elevernas enskilda behov. Skolledare 2 menar att det finns nyanlända elever som skulle behöva ha längre tid än två år i förberedelseklass före de övergår till ordinarie klass.

”Det finns elever som inte är för att klara av undervisningen i vanlig klass efter två år i

förberedelseklass.”

Även skolledare 1 menar att det finns elever som inte är riktigt klara “språkligt” för övergången efter två år i förberedelseklass.

Enligt skolledare 1 strävar man efter att i den mån det går att elevens övergången från förberedelseklass till ordinarie klass ska ske successivt. De elever som kan, börjar delta i viss ämnesundervisning i ordinarie klassen för att sedan övergå helt. Skolledare 1 poängterar att det är viktigt med struktur för elever vid övergången, då förberedelseklassen i regel står för detta. Det finns alltså väl etablerade rutiner för övergången på skola 1. Enligt skolledare 1 är det fördelaktigt om eleven övergår till en klass som finns på skolan.

”Vi försöker arbeta för att de elever som vill ska få stanna på skolan efter övergången.”

Skolledare 1 skulle vilja att “studiehandledningen kunde finnas med mer vid övergången” för att ge de nyanlända eleverna det stöd i ämnena som de behöver. Enligt skolledare 1 kan det vara problematiskt om eleven byter till en annan grundskola vid övergången från förberedelseklass till ordinarie klass. För att underlätta vid övergången till annan grundskola har man ett så kallat “utslussningssamtal” med den mottagande skolan.

Skola 2 har inte någon förberedelseklass, men tar emot elever från förberedelseklass från andra grundskolor. Enligt skolledare 2 får eleverna extra stöd, vilket ges utifrån individuella behov. Skolledare 2 uppfattar inte övergången speciellt problematisk.

7.4 Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål

I den kommunala utbildningsplanen så finns en rad förändringsåtgärder på området språkutveckling, varav tre av dessa är direkt relaterade till modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål.

“Reformera språkutbildningen i förberedelseklasserna så att eleverna kan få sin undervisning på såväl svenska som sitt modersmål.”

“Underlätta för eleverna att delta i modersmålsundervisning så att antalet deltagare ökar.”

“Fortsätta utvecklingen att genomföra tvåspråkig undervisning i grundskolan....”

(Utbildningsplan 2006, Södertälje kommun, s. 13)

I det kommunala styrdokumentet är alltså modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet är prioriterade.

Enligt skolledare 1 får de nyanlända eleverna på skola 1 modersmålsundervisning ungefär en timme vid ett tillfälle i veckan. Denna undervisning är förlagd till efter skoltid, men i anslutning till skoldagens slut. Det förekommer att modersmålslärare är med i förberedelseklassen, men i liten utsträckning. På skola 1 så arbetar modersmålslärarna med studiehandledning delvis integrerat.

Enligt skolledare 2 får de nyanlända eleverna på skola 2 modersmålsundervisning vid ett till två tillfällen i veckan. Vad som framgår är att modersmålsundervisning och studiehandledning verkar i stor utsträckning vara skild ifrån övrig verksamhet.

Båda skolledarna menar att modersmålsundervisningen behöver utökas och integreras mer i arbetet med de nyanlända eleverna för att ge dem det stöd de behöver. Dessutom poängterar båda skolledarna betydelsen av modersmålsundervisningen för de nyanlända elevernas skolframgång.

Problematiskt med modersmålsundervisningen är bland annat, enligt skolledare 1, att det finns modersmålslärare med bristande kunskaper i det svenska språket, vilket medför problem i undervisningssituationen. Båda skolledarna uppfattar det problematiskt att modersmålslärarna saknar ämneskompetens, vilket innebär att de inte kan ge stöd i ämnena på modersmålet som de nyanlända eleverna är i behov av. Skolledare 2 betonar att det är viktigt att det finns modersmålslärare med ämneskunskap i matematik.

7.5 Pedagogisk kompetens

I den kommunala utbildningsplanen återfinns följande förbättringsåtgärd på området språkutveckling:

“ Utbilda skolledare och pedagoger för att höja kompetensen i språk- och kunskapsutveckling och interkulturella läroprocesser.” (Utbildningsplan 2006, Södertälje kommun, s. 13)

Enligt skolledare 1 har kompetensutveckling i interkulturell pedagogik förekommit på skola 1, men det är en längre tid sedan. Däremot menar skolledare 1 att man är öppen för ett

interkulturellt förhållningssätt, och att man på skolan har en dialog om det och delger varandra av sina erfarenheter. Enligt skolledare 2 har inte interkulturell pedagogik varit ett prioriterat kompetensutvecklingsområde på skola 2. Skolledare 2 tar i detta sammanhang upp personalsammansättningen på skola 2 som något positivt .

”Vi har många lärare med annan bakgrund på skolan.”

Även om kunskap i interkulturella läroprocesser är ett prioriterat utvecklingsområde i den kommunala utbildningsplanen så verkar alltså inte interkulturell pedagogik för närvarande vara ett prioriterat kompetensutvecklingsområde på de två undersökta grundskolorna.

Skolledare 1 berättar om att det finns ett visst kompetensutbyte mellan de skolor som har förberedelseklass i kommunen. När en grundskola ska starta förberedelseklass så besöker de en annan grundskola, vilken har lång erfarenhet av arbetet med förberedelseklass. Enligt skolledare 1 innebär detta att det skapas en gemensam syn på arbetet med förberedelseklass mellan grundskolorna.

” Man får en samsyn på arbetet med förberedelseklass i kommunen på det sättet. ”

7.6 Dialog mellan hem och skola

Skolledare 1 beskriver hur skola 1 går tillväga vid mottagandet av nyanlända elever. Skolan bjuder in elev och föräldrar till ett första möte vid vilket bland annat rektor och skolsköterska medverkar. Vid mötet fyller man gemensamt i ett formulär om elevens bakgrund. Efter tre månader bjuds elev och förälder in till ett uppföljningsmöte efter för att utvärdera hur det går. Vid mötena finns tolk med. Enligt skolledare 1, gör detta tillvägagångssätt att föräldrarna blir delaktiga och aktiva i barnets skolgång. Skolledare 1 säger att föräldrarna tar kontakt med skolan när det uppstår problem eller vid andra frågor som rör deras barn, vilka skolan kan hjälpa till att lösa eller förmedla kontakt till annan myndighet om så behövs. Skolledare 2 säger följande om dialogen mellan hem och skola:

”Dialogen mellan hem och skola är viktig, men den kunde bli bättre.”

Vad som framgår är att det finns en väl utvecklad dialog mellan hem och skola på

grundskolan med förberedelseklass, medan grundskolan som inte har förberedelseklass inte har en lika väl fungerande dialog.

7.7 Lokal arbetsplan

Vad som framgår i studien av de lokala arbetsplanerna för de undersökta grundskolorna är att de inte innehåller några specifika mål för arbetet med skolinstruktionen av nyanlända elever. Däremot finns det i bland annat i kvalitetsredovisning för skola 2 med behovet av utökad studiehandledning på modersmål uttryckt som ett förbättringsområde samt att kompetensutveckling krävs för att kunna möta ökat antal elever med utländsk bakgrund.

Enligt skolledare 1 har skola 1 en lokal arbetsplan för arbetet med förberedelseklass, men den håller för närvarande på att revideras. Skolledare 1 säger följande om arbetsplanen för förberedelseklass:

”Det har inte varit ett levande dokument, men det sitter i ryggmärken.”

Enligt skolledare 1 utvärderas arbetet med förberedelseklasserna en gång årligen. I denna utvärdering tar man upp vad som varit bra och mindre bra under året.

Enligt skolledare 2 har skola 2 ingen specifik lokal arbetsplan för mottagandet av elever från förberedelseklass.

Det finns inte specifika mål och riktlinjer för skolinstruktionen av nyanlända elever i grundskolornas lokala arbetsplaner och kvalitetsredovisningar, men däremot finns det mål som indirekt rör arbetet de nyanlända eleverna.

8 Diskussion

8.1 Frånvaro av kommunal policy eller plan

Att den kommunala introduktionen av nyanlända barn och unga i Södertälje kommun är densamma som skolintroduktionen sammanfaller med den bild som Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 33) ger av att den kommunala introduktionen av barn och unga ofta är densamma som skolintroduktionen.

Det är positivt att det pågår ett arbete med att se över samverkan mellan de olika kontoren i kommunen, då studier på området poängterar vikten av samverkan mellan olika lokala myndigheter vid introduktionen av nyanlända barn och unga.

“Det kommunala ansvarstagandet handlar också om samverkan mellan olika lokala myndigheter för att på bästa sätt möta barnens olika behov.” (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 34)

Då skolintroduktionen ska vara en del av introduktionen av nyanlända barn och unga bör skolan vara med vid upprättandet av den kommunala introduktionsplanen för barn och unga.

Att det inte finns några politiska beslut med mål och riktlinjer och att det saknas en kommunövergripande policy eller plan för skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan innebär att det inte finns någon tydlig styrning av verksamheten. Det som kännetecknar en verksamhet med god kvalitet, enligt Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 9), är att kommunen tar ett tydligt ansvar i form av tydliga mål och riktlinjer samt följer upp och utvärderar arbetet med skolintroduktionen.

“Kommunala mål och riktlinjer, extra resurser, uppföljning och utvärdering samt intresse och engagemang är centrala framgångsfaktorer i de kommuner där styrningen verkligen fungerar.” (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 47)

Frågan är hur prioriterad målgruppen nyanlända elever i grundskolan är i från kommunens sida då det inte finns några kommunala riktlinjer för denna verksamhet.

Frånvaro av kommunal policy eller plan för skolintroduktionen kan få konsekvenser som att ansvarsfördelningen blir oklar (Blob 2004, s. 33). Utifrån den information jag erhållit är min uppfattning att ansvarsfördelningen är tydlig i kommunen, då ansvaret för skolintroduktionen av de nyanlända eleverna ligger på de enskilda grundskolornas skolledning. Ansvarsfördelning av arbetet med skolintroduktionen i Södertälje kommun bekräftar den bild som studier på området ger, nämligen att ansvaret för skolintroduktionen ofta läggs på de enskilda skolornas skolledning (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 8).

“Kommunernas centrala förvaltningar lämnar det mesta av ansvaret för de sent anlända elevernas skolintroduktion till skolledarna och få andra lokala myndigheter medverkar vid upprättandet av introduktionsplaner” (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 8)

Att ansvarsfördelningen ser ut som den gör i kommunen måste naturligtvis ifrågasättas, då skolintroduktionen ska vara ett kommunalt övergripande ansvar.

Enligt erhållen information så är det varje enskild grundskolas ansvar att följa upp och utvärdera skolintroduktionen av de nyanlända eleverna. Frågan är dock vad som utvärderas då det inte finns gemensamma mål och riktlinjer för arbetet i kommunen samt vilka krav på uppföljning och utvärdering som ställs på de enskilda grundskolorna. Blob (2004, s. 33) menar att en övergripande kommunal policy eller plan med mål och riktlinjer för skolintroduktionen av nyanlända elever skulle medför att effekterna av arbetet lättare skulle kunna studeras. För att kunna erbjuda de nyanlända eleverna i kommunen en likvärdig utbildning, vilken de har rätt till enligt läroplanen (Lpo 94, s. 6), oavsett vilken grundskola de är placerade på är det viktigt att det finns en övergripande gemensam syn i form av mål och riktlinjer för arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever.

8.2 Arbetet med förberedelseklass

8.2.1 Individanpassad undervisning

På den för undersökningen aktuella grundskolan med förberedelseklass har man valt att dela

in de nyanlända eleverna enligt årskurs i förberedelseklasserna. Skolledarna menar att det är viktigt att kartlägga de nyanlända elevernas skolbakgrund för att kunna utgå ifrån det i undervisningen i förberedelseklassen. Flertalet studier pekar på just på vikten av att kartlägga de nyanlända elevernas tidigare skolbakgrund och erfarenheter för att kunna individanpassa undervisningen.

“En undervisning för dessa elever måste för att vara framgångsrik knyta an till elevernas erfarenheter. Undervisningen måste differentieras.” (Myndighet för skolutveckling 2005, s. 40)

Det är viktigt att undervisningen är anpassad till elevernas individuella förutsättningar (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 36-37). Frågan är då hur man skapar de bästa förutsättningar för en undervisning som utgår ifrån elevernas tidigare skolbakgrund och individuella behov. Alternativ till att dela in de nyanlända eleverna efter årskurs är till exempel att nivågruppera utifrån tidigare kunskaper. Kanske är det så att nivågrupperade förberedelseklasser kan ge andra förutsättningar till individuell anpassad undervisning.

På grundskolan som delat in eleverna efter årskurs i förberedelseklass, förekommer det att elever stannar kvar ett år extra i en årskurs med motiveringen att det kan vara fördelaktigt då det etablerats en relation mellan lärare och elev. Boman & Rodell Olgaç (1999, s. 16) menar att läraren utgör i regel den första viktiga vuxna i det nya landet för den nyanlända eleverna och en väl etablerad relation är viktig för att skolarbetet ska fungera. Vad som framkommit i undersökningen av grundskolan med förberedelseklass är att det finns ett medvetet arbete för att skapa rutiner och struktur i förberedelseklasserna. Boman & Rodell Olgaç (1999, s.16) pekar just på betydelsen av struktur och rutiner i förberedelseklassen. Struktur innebär en viss kulturell kod som är meningsskapande för de nyanlända eleverna.

8.2.2 Flerspråkig undervisning

Det finns klara intentioner i kommunen att utveckla den tvåspråkiga undervisningen, samtidigt som till exempel den för undersökningen aktuella grundskolan med förberedelseklass saknar flerspråkiga lärare i samtliga förberedelseklasser och modersmålsundervisningen samt studiehandledning på modersmål förekommer i liten utsträckning. Detta kan ifrågasättas, då flertalet studier på området pekar på betydelsen av de nyanlända eleverna får en parallell språkundervisning.

“En parallell språkinläring skulle möjliggöra en effektiv språkinläring i både modersmålet och andraspråket, men också snabbt bidra till att uppnå en språkkompetens som möjliggör en kunskapsutveckling i andra ämnen.” (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 49)

En utökad ämnesundervisning på modersmål skulle innebära en ökat möjlighet för de nyanlända eleverna att kunna inhämta kunskaper i de olika ämnena (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 49). För utveckling av den tvåspråkiga undervisningen, vilket är ett kommunalt mål, krävs fler flerspråkiga lärare i förberedelseklasserna. Fler flerspråkiga lärare i förberedelseklasserna skulle innebära möjligheten till utökad ämnesundervisning på modersmål, vilket i sig kan medföra en snabbare introduktion av de nyanlända eleverna i grundskolan.

8.2.3 Planeringssvårigheter

Något som uppfattas som problematiskt av skollära är svårigheter med att planera arbetet med skolintroduktionen av de nyanlända eleverna. Detta beror på att man inte vet hur stort elevunderlaget kommer att bli, då det kommer nya elever hela tiden. Att det finns planeringssvårigheter beroende på att de nyanlända eleverna anländer i olika stor omfattning under olika perioder är något som även Blob (2004, s. 33) konstaterar i sin studie av skolintroduktionen i storstadskommunerna. Konsekvenserna av detta kan enligt honom bli svårigheter för skolorna att ge dem en snabb och god skolintroduktion. I förberedelseklassen byggs relationer mellan lärare och elev samt elever emellan, vilka påverkas av att gruppammansättningen ständigt förändras.

“En förberedelseklass är en grupp i ständig förändring. Nya barn kan komma när som helst under terminen . Detta skapar oro i klassen och läraren måste ofta börja om från början med att bygga upp gemenskapen i gruppen.” (Boman & Rodell Olgaç 1999, s. 11)

Frågan är hur man kan arbeta för att göra planeringssvårigheterna mindre och på så sätt skapa förutsättningar för en snabb och god skolintroduktion. Naturligtvis är det en svår fråga att besvara med tanke på ökat antal flyktingar och asylsökande i kommunen i dagsläget, men samtidigt en viktig fråga att belysa.

8.3 Övergång från förberedelseklass till ordinarie klass

Tiden i förberedelseklass är bestämd till två år i Södertälje kommun. Vad som framgår av undersökningen är att skollära uppfattar att två år i förberedelseklass inte är tillräcklig tid för vissa av de nyanlända eleverna. Det finns flera olika faktorer som inverkar på hur länge de nyanlända eleverna behöver gå i förberedelseklass.

“Hur länge eleven kommer att gå i förberedelseklass beror på faktorer som elevens ålder, tidigare skolgång, sociala och emotionella förutsättningar samt hur länge han eller hon varit i Sverige.” (Boman & Rodell Olgaç 1999, s. 9)

En stor del av de nyanlända eleverna som ska introduceras i grundskolan i Södertälje kommun har kommit till Sverige som flyktingar, vilket är viktigt att ta med i beräkningarna då man bestämmer tid i förberedelseklass. För nyanlända elever som kommit som flyktingar kan tiden i förberedelseklassen vara längre än för de elever som kommit till Sverige av annan anledning (Boman & Rodell Olgaç 1999, s. 9).

Vad är det då som gör att tiden för de nyanlända eleverna i förberedelseklassen i en del fall inte uppfattas som tillräcklig av skollära? Kan det vara så att en del nyanlända elever verkligen behöver mer än två år i förberedelseklass, men kan det vara så att detta behov skulle se annorlunda ut om skolintroduktionen och undervisningen i förberedelseklassen var annan.

Den undersökta grundskolan med förberedelseklass tillämpar i den mån det är möjligt en successiv övergång från förberedelseklassen till ordinarie klass. Detta är mycket positivt, då studier på området förespråkar en successiv övergång från förberedelseklass till ordinarie klass (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 9). Även om övergången sker successivt kan det uppstå problem, vilka framförallt beror på att det saknas rutiner i arbetet (Blob 2004, s. 33). För att undkomma problem som dessa menar Blob (2004, s. 34) att skolan bör upprätta en vägledning för rutiner vid övergång. Även om övergången i den undersökta grundskolan med förberedelseklass ger intryck av att fungera väl, så skulle upprättande av vägledning för övergången kunna vara en del av den lokala arbetsplanen på skolan. På så sätt skulle det bli lättare att utvärdera arbetet vid övergångar.

Enligt Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 9) är det viktigt att de nyanlända eleverna efter övergången till ordinarie klass får stöd i de ämnen som de behöver. Av undersökningen framgår att grundskolorna ger extra stöd till de nyanlända elever som är i behov av detta efter

övergången till ordinarie klass.

En av de intervjuade skolledarna menar att det kan vara problematiskt om eleven byter skola vid övergången från förberedelseklass till ordinarie klass.

“Särskilda svårigheter verkar uppstå när eleverna tvingas byta skola i och med övergång till ordinarie klass.” (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 41)

Det är viktigt att övergången blir så oproblematisk som möjligt. Med en gemensam syn på arbete med skolintroduktionen av de nyanlända eleverna mellan grundskolorna skulle problemen i samband med övergången bli mindre. Enligt Blob (2004, s. 33) skulle en kommunal plan med mål och riktlinjer för arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan innebära att en gemensam syn på arbetet, vilket skulle skapa trygghet och kontinuitet.

8.4 Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål

8.4.1 Modersmålsinvolvering

Språkutveckling är ett prioriterat utvecklingsområde i grundskolorna i Södertälje kommun. I undersökningen har dock framkommit att det finns begränsningar med modersmålsundervisningen och studiehandledningen på modersmål i grundskolan. Flera studier poängterar vikten av modersmålsundervisningen för de nyanlända elevernas skolframgång.

“Den tyngsta vägande faktorn för framgång i skolan är att eleverna kontinuerligt och långsiktigt får utveckla sitt tänkande och lärande på sitt modersmål, samtidigt som de får möjligheten att, i en medveten planerad språkmiljö, utveckla andraspråket.” (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 49)

Att modersmålsundervisningen är förlagd till efter skoltid vid ett till två tillfällen per vecka, det vill säga skild från skolans övriga verksamhet, bekräftar den bild som Skolverket (2002, s. 41) ger av modersmålsundervisningen som en skild verksamhet ifrån skolans övriga verksamhet. Detta får konsekvenser som att det blir svårt för de olika lärarkategorierna att samarbeta och modersmållärarna kan inte delta i önskvärd utsträckning i det pedagogiska

arbete som syftar till att utveckla elevernas modersmål och flerkulturella identitetsutveckling (Skolverket 2002, s. 41).

De intervjuade skollära skulle vilja att modersmålsundervisningen och studiehandledningen var mer integrerad i verksamheten för att bland annat kunna ge de nyanlända eleverna det stöd de behöver på modersmålet i de olika ämnena. Detta är helt i linje med Skolverket (2002, s. 60), som menar att modersmålsundervisningen och studiehandledningen bör utvecklas till en integrerad och flexibel del av skolans verksamhet. Användningen av modersmålet skulle således bli en naturlig del av kunskapsinhämtandet i de olika ämnena.

*“Modersmålslärarna ses ofta som en ovärderlig resurs och kompetens på skolorna.” (Myn-
digheten för skolutveckling 2005, s. 51)*

8.4.2 Modersmålslärares kompetens

Undersökningen har visat på att skollära uppfattar att modersmålslärarna saknar ämneskunskaper, vilket blir problematiskt då de nyanlända eleverna ska få ämnesundervisning på modersmål och vid studiehandledning. Det framkom dessutom att det finns modersmålslärare som saknar kunskaper i svenska språket.

“För att garantera kvaliteten i modersmålsstöd och modersmålsundervisning krävs kompetenta och välutbildade lärare” (Skolverket 2002, s.78)

Studier på området visar att modersmålsundervisning kan vara avgörande för de nyanlända elevernas skolframgång (Blob 2004, s. 15). Eftersom modersmålsundervisningen har en så pass betydande roll för de nyanlända elevernas skolframgång så är det viktigt att modersmålslärarna har den kompetens som krävs för att kunna ge de nyanlända eleverna det stöd de behöver.

8.5 Pedagogisk kompetens

8.5.1 Pedagogisk utbildning

I undersökningen framkom att det finns en stor andel lärare som arbetar i förberedelseklasserna på den undersökta grundskolan med förberedelseklass saknar lärarutbildning. Skolverket (1997) säger bland annat följande om hur det är att vara lärare för asylsökande elever:

“Eftersom det är ett krävande arbete bör läraren helst vara välutbildad och livserfaren, ha god självinsikt och säkerhet i sin yrkesroll.” (Skolverket 1997, s. 22)

Frågan är då varför det är en stor andel lärare utan lärarutbildning som arbetar i förberedelseklasserna.

8.5.2 Interkulturell pedagogik

I den kommunala utbildningsplanen finns bland annat kompetensutveckling i interkulturella processer med som en del av målet språkutveckling. Kompetensutveckling i interkulturell pedagogik verkar dock inte vara prioriterad på någon av de undersökta grundskolorna. Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 51) menar att det finns ett behov att öka kompetensen i interkulturell förståelse. Boman & Rodell Olgaç (1999, s.19) menar använda interkulturell pedagogik som ett verktyg i förberedelseklassen främjar en positiv utveckling hos barnen genom att barnets språk, kultur och identitet bekräftas. För att kunna möta de nyanlända elevernas behov är det viktigt att det skapas en interkulturell lärandemiljö, vilket enligt Ladhenperä (2004, s. 57) kräver att samtliga lärargrupper får kompetensutveckling i interkulturell undervisning.

8.5.3 Kompetensutbyte mellan grundskolorna

Något, jag uppfattade som mycket positivt, som kom fram i undersökningen är det kompetensutbyte som finns mellan skolorna då en grundskola som inte har förberedelseklass ska starta upp en. Att dessa grundskolor besöker en grundskola som har lång erfarenhet av arbetet med förberedelseklass och att man på så sätt skapar en “samsyn” på arbetet i kommunen är ett bra exempel på ett lärande erfarenhetsutbyte.

“Ett sätt att skaffa sig mer kunskap är att skapa möten för erfarenhetsutbyte mellan eller inom skolor och kommuner.” (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 51)

Detta kompetensutbyte skulle kunna utvecklas och vara en del av en kommunal policy eller plan över arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever. Detta skulle kunna vara grunden till en utvecklad kontinuitet och gemensam syn på arbetet med förberedelseklass i kommunen.

8.6 Dialog mellan hem och skola

Flera studier på området skolintroduktion av nyanlända elever poängterar vikten av att en väl fungerande dialog mellan hem och skola etableras för en lyckad skolintroduktion. Den undersökta grundskolan med förberedelseklass har en väl utvecklat tillvägagångssätt vid mottagandet av de nyanlända eleverna, vilket öppnar för en positiv dialog mellan hem och skola. Att denna grundskola bjuder in till möten och ger föräldrarna information verksamheten gör föräldrarna aktiva i sina barns skolgång. Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 48) menar att genom att informera föräldrar och ge dem kunskap i skolans verksamhet får föräldrarna möjlighet till att aktivt delta i barnets skolintroduktion och skolgång. Att tolk används vid mötena skapar också positiva förutsättningar för dialogen mellan hem och skola.

“Att möta eleven och hans/hennes föräldrar på deras eget språk öppnar dörrar för positiv fortsatt kontakt.” (Skolverket 1997, s. 21)

Samverkan mellan hem och skola handlar om att skapa förståelse för skolans roll och funktion (Myndigheten för skolutveckling 2005, s. 48). Den undersökta grundskolan med förberedelseklass skulle kunna exemplifiera att skolan intagit en komplementär hållning, vilket Lahdenperä (2004, s. 69) menar är viktig i samverkan mellan hem och skola.

9 Slutsats

Södertälje kommun har lång erfarenhet av arbetet med skolintroduktion av nyanlända barn och unga. Intervjuade skolledarna ger uttrycker för ett stort engagemang i arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan.

I undersökningen har flera faktorer som påverkar skolintroduktionen av nyanlända elever inte tagits upp, vilket gör att jag i min slutsats utgår ifrån min avgränsning och den information jag erhållit under undersökningens gång. För att kunna ge en fullständig helhetsbild av skolintroduktionen i Södertälje kommun skulle krävas ett mycket mer omfattande arbete.

I studien har framkommit att det inte finns någon tydlig kommunal styrningen av skolintroduktionen av nyanlända elever i Södertälje kommun, då kommunala mål och riktlinjer saknas för arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan. Ansvar för arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan läggs på skolledningen.

Det som skolledarna uppfattar problematiskt i arbetet med skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan är följande; planeringssvårigheter, bristande kompetens bland modersmåls lärarna, behovet av utökad modersmålsinvolvering i undervisningen, begränsad tid för eleverna i förberedelseklass.

Upprättandet av en övergripande kommunal plan eller policy för skolintroduktionen av nyanlända elever i grundskolan skulle kunna innebära en tydligare styrning av verksamheten och underlätta uppföljning och utvärdering.

Södertälje kommun står inför en stor utmaning med ett stort antal flyktingar och asylsökande, varav flera är barn. För att kunna ge de nyanlända barnen en snabb och god skolintroduktion i grundskolan samt en likvärdig utbildning bör Södertälje kommun se över den kommunala introduktionen av barn och unga, och därmed skolintroduktionen.

10 Referensförteckning

Alfakir, Nabila (2004) *Skapa dialog med föräldrarna- integration i praktiken*. Malmö: Runa förlag.

Bell, Judith (2000) *Introduktion till forskningsmetodik*. Upplaga 3. Lund: Studentlitteratur

Blob, Mathias (2003) *Skolintroduktion av nyanlända flykting- och invandrarbarn. En översiktsstudie i fyra storstadskommuner*. (2006-12-21)

http://www.skolutveckling.se/mangfald_likvardighet/nyanlanda/litteratur_forskning_projektmededel/

Boman, Margaretha & Rodell Olgaç, Christina (1999) *Liv och lärande i förberedelseklass*. Stockholm: Lärarhögskolan i Stockholm.

Borgström, María (2004) Lärarens interkulturella kompetens i undervisningen i Pirjo Lahdenperä (red.). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik* s.33-56. Lund: Studentlitteratur

Hedencrona, Eva & Kós-Dienes, Dora (2003) *Tvärkulturell kommunikation i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur

Lahdenperä, Pirjo (2004) Att utveckla skolan som en interkulturell lärandemiljö i Lahdenperä (red.). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik* s.57-74. Lund: Studentlitteratur

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94.
Utbildningsdepartementet

Magne Holme Idar & Krohn Solvang Bernt (1997) *Forskningsmetodik Om kvalitativa och kvantitativa metoder* Studentlitteratur, Lund

Skolverket (1997) *Asylsökande elever i grundskolan*.

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=296>

Skolverket (2002) *Flera språk- flera möjligheter*.

<http://www.skolverket.se>

Myndigheten för skolutveckling (2007) *Nationell strategi för nyanlända barn och ungdomar. Arbetsmaterial 070404*. (2007-04-04). (Förslaget på nationell strategi för nyanlända under bearbetning)

http://www.skolutveckling.se/mangfald_likvardighet/nyanlanda/nationell_strategi/

Myndigheten för skolutveckling (2005) *Vid sidan av eller mitt i?- om undervisning för sent anlända elever i grund- och gymnasieskolan*. Stockholm: Liber

Myndigheten för skolutveckling (2006) *Introduktion av nyanlända*. (2006-12-21).

http://www.skolutveckling.se/mangfald_likvardighet/nyanlanda/introduktion_nyanlanda/

Sjögren, Annick (1996) Föräldrarna på främmande mark i Eva-Stina Hultinger & Christer Wallentin (red.) *Den mångkulturella skolan*. s. 229-252. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2005) *Undervisning för elever med utländsk bakgrund och för nationella minoriteter*. (2005-02-07). <http://www.skolverket.se/sb/d/139/a/846>

Södertälje kommun (2007) *Solrosen- ett lysande exempel på asylmottagning i Sverige*. (2007-03-15). http://www.sodertalje.se/templates/Page____5638.aspx#

11 Bilagor

11.1 Intervjuer

Intervju med skolledare på grundskola F-9 med förberedelseklass i Södertälje kommun, maj/2007.

Intervju med skolledare på grundskola F-9 som tar emot elever från förberedelseklass i Södertälje kommun, maj/2007.

Frågor via e-post kontakt med Utbildningskontoret, Södertälje kommun, maj/2007.

Frågor via e-post kontakt med Asyl och flyktingstrateg, Kommunstyrelsens kontor, Södertälje kommun, maj/2007.

11.2 Dokument

Utbildningsplan 2006, Södertälje kommun,

http://www.sodertalje.se/templates/Page____3074.aspx

Lokal arbetsplan för grundskolan med förberedelseklass

Lokal arbetsplan för grundskolan utan förberedelseklass

Kvalitetsredovisning för grundskolan med förberedelseklass

Kvalitetsredovisning för grundskolan utan förberedelseklass